

ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)
DOI:10.52058/2708-7530-2025-1(44)

VĚDA A PERSPEKTIVY

Nº 1(44)
2025

ISSN 2695-1584 (Print)

ISSN 2695-1592 (Online)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1\(44\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1(44))

Věda a perspektivy

Nº 1(44) 2025

Praha, České republika
2025

Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín "Věda a perspektivy" je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 1(44) 2025. str. 258

Zveřejněnorozhodnutí makademické rady Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (zápis č. 162/2025 ze dne 21. ledna 2025)

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. , Česká republika
International Economic Institute s.r.o. Praha, České republika se sídlem V Lázních 688,
Jesenice 252 42
IČO 03562671 Praha, České republika
zastoupen Mgr. Markétou Pavlovou

Časopis vychází v rámci práce vydavatelské skupiny „Scientific Perspectives“ a s vědeckou podporou: veřejné organizace „Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration“, veřejné organizace „Association of Scientists of Ukraine“, Institut filozofie a sociologie Ázerbájdžánu Národní akademie věd (Baku, Ázerbájdžán)

Časopis je zařazen do mezinárodní vědeometrické databáze Index Copernicus (IC), mezinárodního vyhledávače Google Scholar a do mezinárodní vědeometrické databáze Research Bible

Šéfredaktor:
Karel Nedbálek - doktor práv, docent (Zlín, Česká republika)

Zástupce šéfredaktora:
Markéta Pavlova - ředitel, Mezinárodní Ekonomický Institut (Praha, Česká republika)

Dina Dashevská - geolog, geochemist Praha, Česká republika (Jeruzalém, Izrael)

Členové redakční rady:

- Humeir Huseyn Achmedov* - doktor pedagogických věd, profesor (Baku, Ázerbájdžán)
Iryna Zhukova - kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačíšin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Dina Dashevský - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jerusalem, Izrael)
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, člený právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Badri Getchbayeva - doktor ekonomie, profesor, docent na Batumi State University. Shota Rustaveli (Gruzie)
Laila Achmetová - doktorka historických věd, profesorka politologie, profesorka UNESCO, mezinárodní žurnalistky a médií na žurnalistické fakultě Kazašské národní univerzity (KazNU). al-Farabi (Kazachstán)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen Vysoké školy stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Michał Tomasz - doktor věd, docent katedry geografie regionálního rozvoje, University of Gdańsk (Polsko)

Články jsou vyvěšeny v redakci autora. Za obsah a pravopis zaslanych materiálů odpovídají autoři

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1\(44\)-185-192](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-1(44)-185-192)

Ольга Лозова

*доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,*

м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>

Любов Шинкарьова

аспірантка 4-го року навчання

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-7327-756X>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ДРУЖИН УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ: ФАКТОРИ ПІДТРИМКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті викладено результати дослідження соціально-психологічні ресурси, що сприяють адаптації дружин учасників бойових дій (УБД) до умов війни. Воєнні дії в Україні висувають численні виклики для жінок: тривалу розлуку з чоловіками, підвищену відповідальність за добробут сім'ї та необхідність збереження емоційної стійкості.

Дослідження базується на контент-аналізі відповідей 140 респонденток. Виявлено ключові ресурси дружин УБД: сім'я, спілкування, діяльність, відпочинок, здоров'я, мистецтво, віра та психологічна підтримка. Зазначено, що сім'я є домінантним ресурсом, який забезпечує емоційну підтримку, стабільність та мотивацію до подолання стресу. Спілкування з друзями, родичами та іншими дружинами військовослужбовців допомагає знизити рівень тривоги та зміцнити соціальні зв'язки. Діяльність, як-от професійна зайнятість чи навчання, сприяє підвищенню відчуття контролю та стабільності.

Визначено важливість отримання дружинами психологічної допомоги. Дослідження підтверджує значущість сімейних цінностей і традицій як основи життєстійкості в умовах кризи. Перспективою подальших досліджень є розробка програм активізації адаптаційного потенціалу дружин УБД з урахуванням їхніх специфічних потреб та запитів для психоeduкації.

Ключові слова: соціально-психологічні ресурси, дружини учасників бойових дій, кризова ситуація, сім'я, психологічна підтримка, адаптаційний потенціал.

Olga Lozova

Full Professor

*Professor at the Department of Practical Psychology
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-3549-195X>*

Liubov Shynkarova

Postgraduate Student

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-7327-756X>

SOCIO-PSYCHOLOGICAL RESOURCES OF COMBATANTS' WIVES: SUPPORT FACTORS IN WARTIME

Abstract. The article explores the socio-psychological resources that facilitate the adaptation of combatants' wives to war conditions. The ongoing military actions in Ukraine pose numerous challenges for women, including prolonged separation from their spouses, increased responsibility for family well-being, and the need to maintain emotional resilience.

The study is based on content analysis of responses from 140 participants. Key resources identified among combatants' wives include family, communication, activities, leisure, health, art, faith, and psychological support. Family emerged as the dominant resource, providing emotional support, stability, and motivation to overcome stress. Communication with friends, relatives, and other military wives helps reduce anxiety and strengthen social bonds. Engagement in activities such as professional work or education enhances the sense of control and stability.

The study also highlighted the importance of psychological assistance for wives. It confirms the significance of family values and traditions as the foundation for resilience in crises. Future research directions include the development of programs aimed at enhancing the adaptive potential of combatants' wives, considering their specific needs and requests for psychoeducation.

Keywords: socio-psychological resources, combatants' wives, crisis situation, family, psychological support, adaptive potential.

Постановка проблеми. Бойові дії створюють особливі виклики сім'ям військовослужбовців, зокрема, їхніми дружинами. Війна в Україні, спричинена агресією РФ, що триває з 2014 року та загострилася у 2022 році, значно впливає на психоемоційний стан дружин учасників бойових дій. Переживання за життя чоловіка, розлука, стрес через невизначеність майбутнього виснажують їхні ресурси, знижуючи рівень адаптивності. У таких умовах актуальним стає вивчення соціально-психологічних ресурсів, які дозволяють дружинам УБД зберігати життєстійкість і долати виклики воєнного часу.

Попри значний інтерес науковців до теми ресурсів, дослідження, присвячені саме дружинам УБД, є вкрай обмеженими. Це ускладнює розуміння специфічних потреб дружин військовослужбовців та визначення факторів, які забезпечують адаптацію до складних обставин цієї соціальної групи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття "ресурси" охоплює широкий спектр внутрішніх і зовнішніх чинників адаптації особистості до змінних умов життя. І. Ващенко та Б. Іваненко наголошують, що ресурси є важливими для задоволення базових психологічних потреб у безпеці, самореалізації та соціальній інтеграції [1]. О. Штепа описує ресурси як засоби, що дозволяють змінювати стратегії поведінки в умовах стресу, забезпечуючи психологічну стійкість [5]. Т. Титаренко акцентує увагу на ролі особистісних ресурсів у процесі подолання втрат і відновлення внутрішньої рівноваги, що є критичним для загального благополуччя особистості [3].

Повномасштабне вторгнення країни-агресора значно впливає на життя українців, висуваючи нові виклики та актуалізуючи важливість соціально-психологічних ресурсів. У цьому контексті доцільно звернутися до типології ресурсів, запропонованої вченими, які досліджували подолання кризових ситуацій.

Е. Фромм виокремив три ключові психологічні категорії, які допомагають долати життєві труднощі: надія – готовність приймати майбутнє, здатність бачити перспективи і праぐти до саморозвитку; раціональна віра – усвідомлення багатоваріантності можливостей і здатність їх використовувати; душевна сила (мужність) – здатність протистояти загрозам, зберігаючи віру та надію, і мати сміливість сказати «ні» за обставин, що цього потребують [4].

Аналізуючи праці Е. Фромма, можна простежити їхній зв'язок із концепціями В. Франкла, який акцентував увагу на пошуку сенсу як ключової рушійної сили особистості. В. Франкл зазначав, що сенс можна віднайти завдяки творчій діяльності, переживанням цінностей та прийняттю незмінних обставин [6]. Так, надія відображається в праґненні до творчого розвитку, душевна сила корелює із здатністю приймати складні обставини, а раціональна віра пов'язана з осмисленням і переживанням цінностей.

Вищезазначені концепції набувають особливої значущості в контексті дослідження адаптаційних механізмів дружин учасників бойових дій. Постійний вплив війни на їхнє життя створює умови, в яких важливість психологічних ресурсів значно зростає.

Метою статті є визначення ключових соціально-психологічних ресурсів дружин УБД, які сприяють їхній адаптації до умов війни, та аналіз ролі цих ресурсів у подоланні стресових ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Дослідження базується на аналізі відповідей 140 дружин УБД на запитання анкети «Джерела соціальної підтримки та пошуку особистісного ресурсу» (Л.В. Шинкарьова). Віковий діапазон респонденток – від 19 до 56 років; 53% дружин перебувають у шлюбі понад 10 років; 80% мають дітей.

У ході дослідження соціально-психологічних ресурсів дружин учасників бойових дій проаналізовано такі питання:

1. "Що допомагає вам відновлювати сили, підтримувати себе?"

2. "Чи маєте ви доступ до психологічної підтримки?"
3. "Які сімейні цінності/традиції найкраще допомагають вам у стресовій ситуації?"

На підставі контент-аналізу відповідей респонденток було виокремлено низку сімислових категорій.

Під час аналізу відповідей на питання "Що допомагає вам відновлювати сили, підтримувати себе?" виокремлено вісім ключових категорій-ресурсів: сім'я, спілкування, діяльність, відпочинок, здоров'я, мистецтво, віра та психологічна підтримка (табл. 1). Коментарі учасниць опитування дозволили виявити не лише зміст цих категорій, але й те, як саме жінки їх переживають та осмислюють.

Таблиця 1

Розподіл за категоріями соціально-психологічних ресурсів дружин учасників бойових дій

№	Категорії	Категорії (%)	Найчастотніші лексеми
1	Сім'я	43	діти, чоловік, родина, сім'я, дитина, батьки
2	Спілкування	21	спілкування, друзі, оточуючі, тварини, дружини побратимів
3	Діяльність	20	робота, навчання, діяльність, волонтерство
4	Відпочинок	20	відпочинок, подорожі, хобі, кіно, театр, час для себе, усамітнення
5	Здоров'я	20	спортивні заняття, прогулки на свіжому повітрі, фізична активність, сон
6	Мистецтво	14	музика, книги, малювання, мистецтво, творчість
7	Віра	10	віра, Господь, молитва, віра у краще
8	Підтримка психолога	8	психолог, психотерапія

Проаналізуємо кожну з категорій. **Сім'я** виступила найважливішим ресурсом, який найчастіше згадували респондентки (43%), зазначаючи, що емоційна підтримка дітей, чоловіка, батьків і близьких є основою їхньої життєстійкості. Особливе місце займає контакт із чоловіком, навіть коли він фізично перебуває далеко з метою виконання бойових завдань. Дружини розповідали, як вони створюють нові ритуали спілкування, наприклад, обмінюються фотографіями, пишуть листи або телефонують у визначений час. Крім того, спільне планування майбутнього та обговорення сімейних цінностей сприяють зміцненню почуття єдності сім'ї.

Спілкування (21%) з друзями, дружинами інших військовослужбовців, колегами, контакт з домашніми тваринами також відіграє важливу роль. У відповідях жінок згадувалися різні функції спілкування: інформаційна (обмін

досвідом та порадами), емоційна (можливість поділитися своїми почуттями), соціокультурна (обговорення сімейних традицій, історії). Спілкування допомагає знижувати рівень стресу та підтримувати стійкість до життєвих викликів.

Діяльність (20%), зокрема робота або навчання, забезпечує респонденткам відчуття стабільності та контролю. Жінки наголошують на тому, що виконання професійних обов'язків допомагає їм дистанціюватися від негативних емоцій та зосередитися на досягненні конкретних результатів. Волонтерська діяльність дозволяє відчувати свій внесок у підтримку захисників та свого чоловіка, зокрема.

Категорії **відпочинку** (20%) та **мистецтва** (14%) відображають різноманітні способи відновлення емоційного балансу. Дружини УБД зазначали, що подорожі, хобі, творчість (малювання, музика) та усамітнення є важливими способами відволіктися від тривожних думок і відчути внутрішню гармонію.

Респонденти також наголошували на значенні **здоров'я** (20%), яке вони пов'язують із фізичною активністю (спортом, прогулянками), правильним режимом сну та медитаціями. Ця категорія ресурсу сприяє не лише фізичному, а й психічному благополуччю.

У відповідях згадувалася **віра** (10%). Респонденти зазначали, що молитви, релігійні ритуали та надія на краще допомагають їм зберігати внутрішню рівновагу. У складні моменти життя для багатьох дружин УБД віра є джерелом сподівань на краще.

Значущим ресурсом стала **психологічна підтримка**. Однак лише 61% жінок мають доступ до послуг психолога чи психотерапевта, тоді як 39% підкresлили наявні бар'єри доступності цих послуг, такі як фінансові труднощі або недостатня поінформованість. 65% респонденток знали про безкоштовні ресурси психологічної допомоги, що вказує на необхідність розвитку системи доступної психологічної допомоги в нашій країні.

7% дружин військовослужбовців зізнаються, що наразі не розуміють, що саме надає їм сили, ще 31% жінок називають лише один ресурс, наприклад, сон або дітей. Водночас 62% опитаних вказують два чи більше джерел підтримки, що свідчить про їхню здатність розвивати власну адаптивність у складних життєвих обставинах, адже в разі втрати або обмеження одного ресурсу інші продовжують забезпечувати необхідну опору.

Окрему увагу в дослідженні було приділено відповідям на питання про **сімейні цінності та традиції** (табл. 2). Цінності задають напрям життєдіяльності особистості, допомагають зберігати внутрішню рівновагу при відсутності стабільності зовнішнього світу та знаходити внутрішній баланс, якщо він був втрачений [2]. Таким чином, цінності є основою життєстійкості в кризових умовах.

Таблиця 2

Цінності та традиції у сім'ях дружин учасників бойових дій, що допомагають у проживанні складних життєвих ситуацій

Категорія	Категорія (%)	Ключові аспекти
Час, проведений з сім'єю	44	Зустрічі з близькими, спілкування, обійми, родинні поїздки, розуміння та повага, ігри з дітьми, віра в майбутнє дітей, спільне приготування страв
Контакт з чоловіком	24	Моральна підтримка, любов, спілкування, довіра, емоційна підтримка
Відсутні традиції	18	
Духовність	7	Молитва, вдячність
Інше	7	Сон, робота, оцінка ситуації

Детальніше розглянемо кожну категорію. Ресурсними традиціями для дружин є проведення часу з рідними та дітьми (44%). Виховання дітей допомагає респонденткам справлятися зі стресом, надаючи їм відчуття відповідальності та віри в майбутнє. Час, проведений разом із рідними, спілкування, обійми – ці емоційні зв'язки сприяють створенню атмосфери підтримки та безпеки. Такі щоденні ритуали, як прогулянки та розмови, вечеря з рідними допомагають підтримувати зв'язок і створюють почуття стабільності.

Контакт із чоловіком (24%) передбачає п'ять основних аспектів: формування нових стратегій спілкування, створення спільних ритуалів, збереження важливих спогадів, спільне планування майбутнього та надання емоційної підтримки. Побудова нових стратегій спілкування пов'язана з появою правил, що виникли з початком виконання бойового завдання – не обговорювати конфліктні теми на відстані, попереджати дружину про орієнтовний час завдання та відсутність зв'язку. Створення спільних ритуалів, які подружжя виконує на відстані: до прикладу, за можливості починати ранок з улюбленої спільної пісні, обмінюватися фото. Збереження спільних спогадів – перегляд фото, відео, які були зроблені раніше, обговорення історії розвитку стосунків. Створення нових спільних планів, наприклад, детально уявити й разом обговорювати, до якої країни хоче подорожувати подружжя. Попри відстань, для дружин важливо зберігати емоційну близькість з партнером, що проявляється у можливості ділитися своїми переживаннями, щасливими моментами, готовності вислухати та підтримати чоловіка. Проте під час виконання бойового завдання деякі традиції стали недоступними для подружжя: спільний час разом, спільні вечери та обговорення подій за день, зменшення емоційного та фізичного контакту.

Окремі респондентки (7%) зазначили молитву та вдячність як важливі елементи підтримки у стресових ситуаціях – категорія презентована поняттям

«духовність», під яким розуміємо релігійні або духовні принципи, що допомагають знайти гармонію та спокій. Відповідно, дружини можуть відвідувати церкву, вірити у силу молитви, оберегів. Крім того, для частини жінок важливою є сила вдячності військовослужбовцям, що захищають країну, своїм рідним за підтримку, Господу, який оберігає чоловіка. Відповідно, ця категорія підсилює почуття віри та надії, орієнтації на позитивний розвиток подій.

Аналіз даних показав, що 18% дружин учасників бойових дій не мають сформованих сімейних традицій, які могли б служити опорою в складних життєвих ситуаціях. При цьому 7% респонденток вказали на наявність індивідуальних ритуалів (сон, час на самоті, аналіз ситуації), які допомагають їм справлятися зі стресом та підтримувати психологічний баланс, однак не мають сімейного характеру.

Висновки. Результати дослідження підтвердили очікування того, що соціально-психологічні ресурси дружин УБД охоплюють широкий спектр чинників, які допомагають їм долати виклики війни. Основними джерелами підтримки для цих жінок є сім'я, спілкування, діяльність, відпочинок, здоров'я, віра та психологічна допомога.

Система сімейних цінностей та традицій важлива для розвитку адаптаційного потенціалу в стресових ситуаціях. Сімейна підтримка, спілкування та час, проведений з близькими, налагоджений контакт з чоловіком є ключовими факторами, що допомагають зменшити рівень стресу та покращити загальний психологічний стан.

Поряд з тим, є частина жінок, які наразі не розуміють, що саме надає їм сили, що підкреслює важливість допомоги у виявленні їхніх внутрішніх та зовнішніх ресурсів. Психологічна підтримка й розвиток навичок саморефлексії можуть стати ключовими кроками на шляху до відновлення їхньої життєвої рівноваги та адаптації.

При цьому значна частина респонденток стикалася з труднощами доступу до психологічної допомоги, що підкреслює важливість розширення інформування про існуючі безкоштовні ресурси психологічної підтримки для підвищення рівня адаптивності дружин УБД.

На підставі проаналізованих соціально-психологічних ресурсів респонденток перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці програми активізації особистісного адаптаційного потенціалу дружин УБД.

Література:

1. Ващенко, І. В., & Іваненко, Б. Б. (2018). Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, 33–49.
2. Гранкіна-Сазонова, Н. В. (2018). Роль довіри та цінностей у формуванні життєстійкості особистості в кризових умовах. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 240–243).

3. Титаренко, Т. М. (2017). Щастя, здоров'я, благополуччя: досягнення недосяжного. *Ракурси психологічного благополуччя особистості: Збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару «Ракурси психологічного благополуччя особистості»* (с. 7–12). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
4. Фромм, Е. (2019). *Vtetcha vіd svobody* (М. Яковлева, Пер.). Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». (Оригінальна робота опублікована 1941 року).
5. Штепа, О. С. (2012). *Самоменеджмент (самоорганізування особистості): Навчальний посібник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
6. Frankl, V. (2004). *Man's Search For Meaning: The classic tribute to hope from the Holocaust*. London, Sydney, Auckland, Johannesburg: Rider.

References:

1. Vashchenko, I. V., & Ivanenko, B. B. (2018). Psykholohichni resursy osobystosti v podolanni skladnykh zhyttievykh sytuatsii [Psychological resources of personality in overcoming difficult life situations]. *Zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuks NAPN Ukrayny – Collection of Scientific Papers of K-PNU Named After Ivan Ohienko, H. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 33–49. [in Ukrainian].
2. Grankina-Sazonova, N. V. (2018). Rol doviru ta tsinnosti u formuvanni zhyttestiynosti osobystosti v kryzovykh umovakh [The role of trust and values in forming personality resilience in crisis conditions]. *Osobystist u kryzovykh umovakh ta krytychnykh sytuatsiiakh zhyttia: Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Personality in Crisis Conditions and Critical Life Situations: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference*, 240–243. [in Ukrainian].
3. Tytarenko, T. M. (2017). Shchastia, zdorovia, blahopoluchchia: dosiahnenia nedosiazhnoho [Happiness, health, well-being: achieving the unattainable]. *Rakursy psykholohichnogo blahopoluchchia osobystosti: Zbirnyk tez dopovidei Vseukrainskoho naukovo-praktychnoho seminaru – Perspectives of Psychological Well-Being of Personality: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Seminar*. (pp. 7–12). Nizhyn: NDU imeni M. Hoholia [in Ukrainian].
4. Fromm, E. (2019). *Vtetcha vid svobody* (M. Yakovleva, Trans.) [*Escape from Freedom*]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia». (Original work published 1941) [in Ukrainian].
5. Shtepa, O. S. (2012). *Samomenedzhment (samoorganizuvannia osobystosti)* [Self-management (self-organization of personality)]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
6. Frankl, V. (2004). *Man's Search For Meaning: The classic tribute to hope from the Holocaust*. London, Sydney, Auckland, Johannesburg: Rider.

Vydavatel:

*Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. , Česká republika
International Economic Institute s.r.o. Praha, České republika*

Magazín

Věda a perspektivy

Nº 1(44) 2025

Podepsáno k tisku ze dne 24. Leden 2025

Formát 60x90/8. Ofsetový papír a tisk

Headset Times New Roman.

Mysl. tisk. oblouk. 8.2. Náklad 100 kopíí.